

Монографија: Царичин град – Justiniana Prima – Ivstiniana Prima

Аутор: Верољуб Трајковић

Издавач: Центар за истраживање и проучавање културно-историјске баштине југа Србије

Место: Лесковац 2023.

Р Е Ц Е Н З И Ј А

Монографија „Царичин град – Justiniana Prima – Ivstiniana Prima“ историчара и музејског саветника Верољуба Трајковића садржи 132 стране текста и велики број фотографија, карти и планова, који илуструју и прате наратив аутора. Монографија је настала у оквиру пројекта „Царичин град – Caričin grad – изгубљени граду у подножју Радан планине“.

Монографија је подељена у 11 поглавља: 1. Захвалница; 2. Увод, 3. Ivstiniana Prima/Justinijana prva, 4. Јустинијана прва/Царичин град, 5. Сто десет година истраживања археолошког локалитета Царичин град, 6. Историја конзерваторско-рестаураторских радова на Царичином граду, 7. Српско-француска сарадња на Царичином граду, 8. Налази као резултати истраживања, 9. Царичин град – Јустинијана прима археолошко налазиште, 10. Популаризација и презентација Царичиног града и 11. Васкрс Царичиног града по други пут.

Аутор, након прва два кратка уводна поглавља, у трећем, насловљеном „Ivstiniana Prima/Justinijana prva“, даје приказ историјских прилика у Византијском царству уз коришћење релевантне литературе. Исти поступак је примењен и у делу који се односи на животопис цара Јустинијана I, његову градитељску делатност, са посебним освртом на изградњу Јустинијане Прима – Царичиног града. Даљу судбину града В. Трајковић прати све до првих година владавине цара Ираклија, које означавају крај византијске управе на простору средишњег Балкана и почетак насељавања Словена.

Четврто и пето поглавље „Јустинијана прва/Царичин град“ и „Сто десет година истраживања археолошког локалитета Царичин град“, односе се на откривање и истраживање Царичиног града од 1912. до 2022. године. У петом садржајном поглављу дат је приказ археолошких ископавања уз коришћење оригиналних дневника, документације и новинских чланака, који сви заједно одсликавају вишедеценијска истраживања. Аутор се у овом делу држао фактографије дајући бројне податке о откривеним архитектонским споменицима, као и налазима.

У шестом поглављу „Историја конзерваторско-рестаураторских радова на Царичином граду“ по први пут дат је, на основу сачуване документације, опширан опис радова на

конзервацији архитектонских споменика на Царичином граду. Ово поглавље пружа низ нових података о примењеним технолошким поступцима и обиму рестаурације, што ће у великој мери користити током будући радова на презентацији споменичког наслеђа.

Седмо поглавље „Српско-француска сарадња на Царичином граду“ пружа детаљан увид у вишедеценијско заједничко истраживање великог броја српских и француских археолога, историчара, архитеката, као и научних и културних институција.

У осмом поглављу „Налази као резултати истраживања“ представљени су најзначајнији покретни налази са Царичиног града који се чувају у Народном музеју у Лесковцу и делом у Народном музеју Србије у Београду. Описан је велики број налаза који илуструју раскош и свакодневан живот житеља Царичиног града. Велики број ових налаза данас је изложен у Народном музеју у Лесковцу у оквиру нове сталне поставке „Време плов лесковачког краја“ прва фаза, чије је руководилац и коаутор био и сам аутор монографије Верољуб Трајковић. Описе предмета прате бројне квалитетне фотографије.

Најобимнији део монографије чини девето поглавље „Царичин град – Јустинијана прима археолошко налазиште“ у коме је дат детаљан приказ свих откривених архитектонских споменика од Акропоља, преко Горњег града и Доњег града, до подграђа и простора ван бедема. Споменици су детаљно описани, а уз сваки је приложен ситуациони план, основа целине, односно грађевине и бројне фотографије које илуструју дати објекат. Посебно треба истаћи коришћење великог броја 3Д реституција, које дочаравају изгледе грађевина, бројних базилика и делова фортификације, приближавајући их на најбољи начин истраживачима и читаоцима. Вреди напоменути да је у оквиру овог поглавља коришћена релевантна документација, као и објављена грађа.

Десето поглавље „Популаризација и презентација Царичиног града“ даје увид у досадашњи приказ резултата истраживања, који се односе на објављене монографије, каталоге, научне и стручне радове, конференције и изложбе. Овде би посебно истакли ауторов осврт на слабо познату изложбу у нашој средини „Byzanz: Pracht und Alltag“ (Византија: Раскош и свакодневица), која је организована 2010. године у Бону и где је по први пут у иностранству изложена грађа из Народног музеја у Лесковцу, поред највећих светских музеја.

Последње једанаесто поглавље „Васкрс Царичиног града по други пут“ односи се на важан процес номинације Царичиног града за упис на Листу светске културне баштине при организацији Уједињених нација за образовање, науку и културу УНЕСКО (UNESCO) и Капитални пројекат владе Републике Србије „Конзервација, рестаурација

и презентација археолошког налазишта Царичин град у општини Лебане“, као нове кључне етапе у презентацији овог изузетног споменика културе.

Монографија Верољуба Трајковића „Царичин град – Justiniana Prima – Ivstiniana Prima“ представља важан допринос у сагледавању, разумевању и популаризацији овог важног средишта, некадашње архиепископије и управног центра рановизантијског света. Додајмо да је монографија плод истраживачког рада аутора, који је низ деценија сарађивао са српским и француским истраживачима, а сам је учествовао и успешно водио музеолошке пројекте везане за овај споменик културе.

Предлажемо да монографија Верољуба Трајковића „Царичин град – Justiniana Prima – Ivstiniana Prima“ буде објављена у интегралном облику.

У Београду, 1. октобра 2023. године

Вујадин Иванишевић, дописни члан САНУ